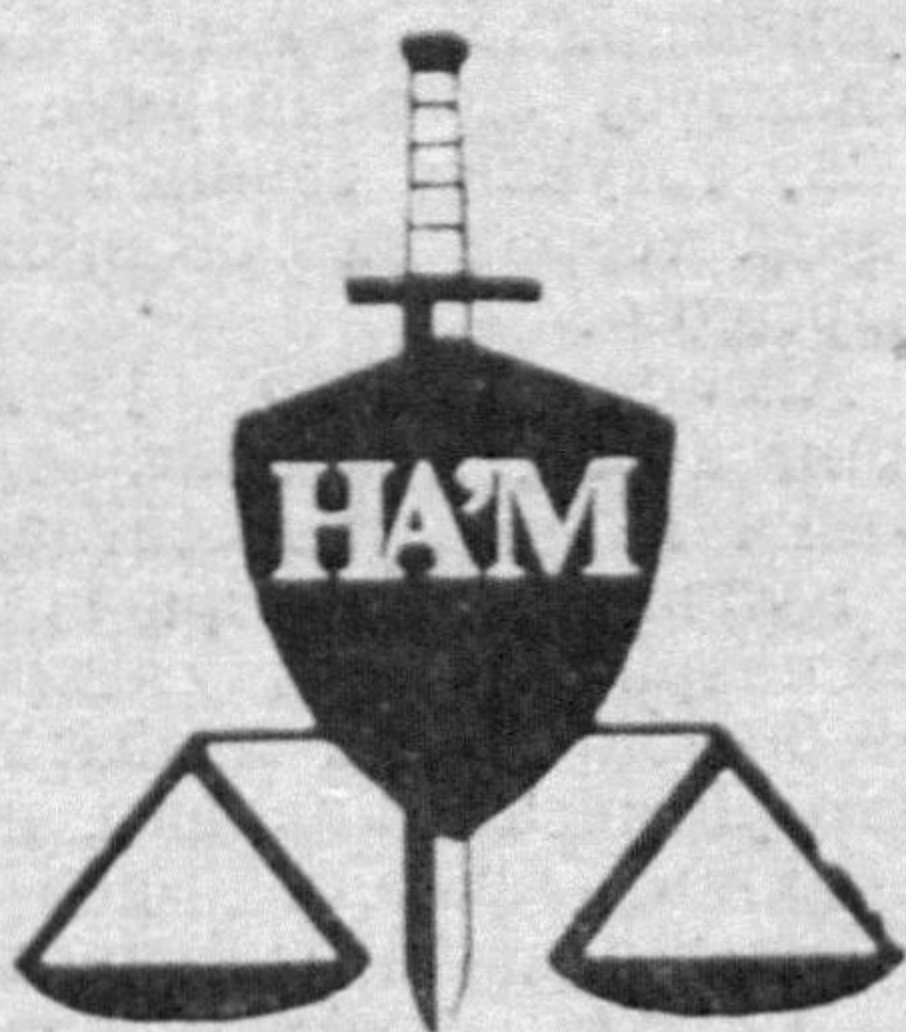

ШАҶАРАҚ ЖӘМИЙЕТТИҢ ТИЙКАРҒЫ БУҰЫНЫ

«ИНСОН ВА ҚОНУН»

КУШ — ЭДИЛЛИКТЕ

АДАМ

НИЗАМ

Газета 1996—жыл
1—сентябрден
шыға бастады.

10-ФЕВРАЛЬ

1998 ЖЫЛ

№ 4 (49).

ШИИШЕМБИ

сатыўда еркин баҳада

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАҰ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

БИРИНШИ ШАҚЫРЫҚ ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҚАРҒЫ КЕҢЕСИНИҢ ОН ТӨРТИНШИ СЕССИЯСЫ ХАҚЫНДА МӘЛИМЛЕМЕ

1998 жыл 29 январьда Нөкесте биринши шақырық Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң он төртинши сессиясы болып өтті. Мәжилис залында Жоқарғы Кеңестің депутатлары, Олий Мажлистің Қарақалпақстан Республикасынан сайланған депутатлары, республика ҳукиметиниң ағзалары, министрликлериниң хәм ведомстволарының, жәмийетлик шөлкемлериниң басшылары, ғалаба хабар қуралларының уәкиллери болды.

Сессияны Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Баслығы Т. Камалов ашты хәм басқарып барды.

Депутатлар сессияның күн тәртібин тастыйықлады, оның жұмысшы уйымы — секретариатын сайлады.

Депутатлар күн тәртібиндеги мәселелерди қарап шығуға киришти.

Сессия Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң 247-Шоманай сайлау округинен босаған орынға депутатлыққа талабан етип республика басшысы Т. Камаловтың кандидатурасын усынды хәм бул мәселе бойынша қарар қабыл етті.

Сессияда республика Жоқарғы Кеңесиниң Баслығы Т. Камалов «Өзбекстан Республикасы Президенті И. Ә. Керимовтың биринши шақырық Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң оныншы сессиясында шығып сөйлеген сөзинен келип шығатуғын уәзийпалар хәм республикада ауыл хожалығы өндирисин буннан былай да рауажландыру илажлары хақында» баянат жасады.

Буннан кейин республика қаржы министрлиги М. Ш. Әминов «Қарақалпақстан Республикасының социаллық-экономикалық рауажланыуының тийкарғы болжау көрсеткишлери хәм 1998 жылдың мәмлекетлик бюджеті хақында» баянат жасады.

Сессияда Жоқарғы Кеңестің экономикалық реформа хәм бюджет саясаты мәселелери бойынша комитет ағзасы, депутат Т. Уснитдинов (49-Хожели сайлау округи) Қарақалпақстан Республикасының социаллық-экономикалық рауажланыуының тийкарғы болжау көрсеткишлери хәм Қарақалпақстан Республикасының 1998 жылға мәмлекетлик бюджеті бойынша қосымша баянат жасады.

Баянатларды додалауға Кегейли районы хәкими, депутат Д. Қошқарбаев (73-Б. Керимбердиев сайлау округи), Төрткүл районы хәкими, депутат С. Искендеров (22-Жамбасқала сайлау округи), «Хожелисүт» акционерлик жәмийетиниң баслығы, депутат Г. Назирбаева (53-Жаңажап сайлау округи), «Бостан» дийқан-фермер хожалықлары бирлеспесиниң баслығы, депутат С. Рейимов (23-Бостан сайлау округи), Қараөзек районы ауыл хәм суу хожалық басқармасының баслығы, депутат Қ. Досназаров (82-Қараөзек сайлау округи), Қарақалпақстан Республикасы социаллық тәмийнат министрлиги С. Қутлымуратов, Нөкис районы А. Дабылов атындағы орта мектеп директоры, депутат О. Тайырова (67-Ақмаңғыт сайлау округи), Төрткүл район

лық орайлық емлеўханасының физиотерапия бөлими баслығы, депутат Қ. Орынбаева (16-Өзбекстан сайлау округи) қатнасты.

Депутатлар қаралған мәселелер бойынша қарарлар қабыл етті.

Буннан кейин сессияда Жоқарғы Кеңестің ызам шығару, ызамлылық хәм хуқық тәртіби мәселелери бойынша комитет баслығы, депутат Ж. Садықов (6-Киши район сайлау округи) «Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесі хақында», Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң комитетлери хәм комиссиялары хақында», «Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесі хақында», «Орынлардағы мәмлекетлик хәкимият хақында», «Қарақалпақстан Республикасының ызам жойбарлары туўралы» (Жаңа редакциясында) баянат жасады.

Депутатлар қаралған мәселелер бойынша ызамлар хәм оларды өз күшине енгизиў хақында қарарлар қабыл етті.

Депутатлар Жоқарғы Кеңестің комитет баслығы, депутат Ж. Садықовтың (6-Киши район сайлау округи), «Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Регламенти жойбары хақында» (Жаңа редакциясында) баянатын тыңлап, Регламентти тастыйықлады хәм ол бойынша қарар қабыл етті.

Депутатлар Қарақалпақстан Республикасының Жоқарғы Кеңесинде 1997 жыл даўамында исленген жұмыслар хақындағы мәселени қарады хәм қарар қабыл етті.

Сессия басқа жұмысқа өтиўине байланыслы Ганий Жандөўлетович Садировты Жоқарғы Кеңестің санаат, қурылыс, транспорт, байланыс хәм халыққа хызмет көрсетиў мәселелери бойынша комитет баслығы лаўазымынан босатты.

44-Қыпшақ сайлау округинен депутат Толыбай Ибрагимов Жоқарғы Кеңестің Мандат комиссиясының баслығы лаўазымынан босатылып, Жоқарғы Кеңестің экономикалық реформа хәм бюджет саясаты мәселелери бойынша комитет баслығы етип сайланды.

1-Ботаника сайлау округинен депутат Шаўдырбай Салиев Жоқарғы Кеңестің Мандат комиссиясының баслығы етип сайланды. 45-Шамшырақ сайлау округинен депутат Муратбай Жумабаев Жоқарғы Кеңестің санаат, қурылыс, транспорт, байланыс хәм халыққа хызмет көрсетиў мәселелери бойынша комитет ағзасынан азат етилип, Мандат комиссиясының ағзасы етип сайланды.

Сессия Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесиниң курамына өзгерислер киргизди хәм бул мәселе бойынша тийисли қарар қабыл етті.

Депутатлар Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесі Президиумының сессиялар аралығында қабыл етилген қарарларын тастыйықлады.

Усының менен биринши шақырық Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң он төртинши сессиясы өз жұмысын тамамлады.

(Қарақалпақстан Мәлимлеме Агентлиги).

Ўзбекистон ўз миллий мустақиллиги тағаминини мустаҳкамлаб, жаҳон узра бўй чўзаётган даврнинг ҳар бир сонияси, дақиқаси, соати, куни, ойна ва йили ўзига хос бетакдор, яратувчи, жозивали ҳамда эзгу мақсадлидир. Шу сабабли улар рамзий маънодаги ном олмоқда. 1997—Инсон манфаатлари йилига 1998—Оила йили улашиб кетди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти — йўлбошчимиз И. Каримов тақдифи билан 1998 йили «Оила йили» деб эълон қилиниши «Ватан-жамият-оила-фуқаро» деган қудратли тизим-занжирнинг барқарорлигини таъминлаш, аҳил фуқаролик жамияти бунёд этиш йўлида аниқ ва мақсадли яшаш, яратиш, фаолият кўрсатиш учун йўналишдир.

Жарий йили Шарқ—мучал йили билан боғлаб «Йўлбарс йили», мамалакатда, қишлоқ хўжалигига, дала аҳлига нисбатан туб ислоҳлар бошланганлигига эътиборан «Ҳосиллар йили» ёхуд кадрлар ҳамда ёшлар тарбиясига қаратилган пухта тадбирлар ишга туширилиши муносабати билан «Умидлар йили» каби бошқа ҳилда ҳам аташ мумкин, албатта. Лекин назаримда, «Оила йили» деб номланишининг рамзийлиги устунроқдир.

Бунга сабаблар кўп. Аввало, мамлакатимиз Бош Қомуси — Конституциямиз оилани давлатнинг, жамиятнинг негизи деб акс эттирилганлигини таъкидлаш жоиз. Давлат, жамият асосан оилалардан ташкил топади. Мамлакатнинг энг катта бойлиги — аҳли фуқароси, ҳам барчаси оилаларда дунёга келади, яшайди, усади. Барча эзгу ниятларни ана шу — оилалар «мева»лари амалга оширади, бар-

ча ишлар улар бахтига йўналтирилади. Демак, «Оила» қолган барча «ном»ларни қайсидир маънода қамраб олади.

Қолаверса, «Оила» сўзининг луғавий маънаси «ойл» ёхуд «айил»дан олинган бўлиб, мустаҳкам боғловчи ип (қадамда от ва эгарни маҳкам тутувчи)ни англатади. Оила тузувчининг бири хотин бўлганлиги учун, уни «аёл» деб номлашган. «Оила»ни «ойиллик» ёхуд «аҳиллик» деб тушунилган. Бундан «аҳли-фуқаро» ва «аҳоли» сўзлари муомалага кирган. Демак, мамлакат фуқаролари «аҳоли» деб номланишининг ўзи ҳам «Катта аҳиллик» ёхуд «Ягона оила» деган маънони англатади. Жаҳоннинг кўлаб минтақа ва давлатларида, жумладан—«Афғонистон, Тожикистон каби мамлакатларида, одамлар орасида оқибатга, аҳилликка путур етиб, ўзаро «қир-пичоқ» бўлаётган даврда, Ўзбекистонимиздаги аҳоли аҳиллиги, бузиламаслиги учун, унинг мағзи-асоси бўлмиш аҳиллик қўрғонлари — оилалар мустаҳкамлиги давлат снёсати даражасига кўтарилиши, йўлбошчимизнинг доно дунёқараши ва халқимизнинг бирдамликка интилиши рамзидир.

Бизда оила деганда, фақат қонуний никоҳ асосида тузилган эр-хотин жуфт-

МУСТАҲКАМ АҲИЛЛИК ҚЎРҒОНЛАРИ ЯРАТАЙЛИК

Гофир БАРНОЕВ,

Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирининг биринчи ўринбосари.

лиги тан олинади. У давлат қонунлари билан хуқуқий тартибга солиниб, диний русм билан тузилганлари инобатга олинмайди. Баъзан ижобий таъсири эътиборга оlinиб, маҳаллий урф-одат ва анъаналар қўлланиши мумкин. Никоҳ оилани мустаҳкамлаш, ойлавий маъсулият ва ҳамжиҳатлик, ўзаро ёрдам, ўзбошимчилик билан ўзгаларнинг оила масалаларига аралашинишга йўл қўйилмаслиги, оила аъзолари ўз хуқуқ ва қонуний манфаатларини монеликсиз амалга оширишлари ва оила билан боғлиқ барча ҳолатлар қонунларимизда акс этган. Улар давр руҳи билан янгиланмоқда, ривожлантирилмоқда, жумладан «Оила Кодекси» лойиҳаси 1996 йил 26 декабрда Республикаимиз парламенти Х сессиясида биринчи ўқишда қабул қилинди. У ҳозир умумхалқ муҳокамасига қўйилган бўлиб, рамзий—Оила йилида қабул қилинади.

Хўш, республикаимизда никоҳ, оила муносабатларида аҳвол қандай? «Учрашув ва айрилиқ»лар кечими қай аҳволда? Оила қуришга ким қандай ёндошапти? Оилалар пойдеворини мустаҳкамлаш, уларда аҳиллик ва барқарорлик бўлиши учун айрилиқ ва жудолик, гўдаклар ярим етим бўлиб қолмаслиги, бутун бошли қариндош-уруғлар, қуда-андалар низола-

шиб, аразлашиб юрмасликлари учун ечим борми?

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги оlib борган назорат ва таҳлилларга кўра, Ватанимиз фуқаролари нисбатан олганда бирмунча оилапарвар, оқибатли ва болажон эканлигини гувоҳи бўламиз. Масалан, дунёнинг тараққий этган ва ривожланган мамлакатлари орасида Скандинавия давлатлари, хусусан, Швеция, оилалар «синиши»да олдинги ўринда турар экан. Бу ерда никоҳ тузиш ва ажралишлар сони қарийб тенглашиб қолган. АҚШ, Франция, Олмония каби кўплаб мамлакатларда ҳам оилалар беқарорлиги кўрсаткичи баланд. Россияда бугунги кунда ҳар иккита никоҳдан бири «синаётган» экан. Шарқ давлатларининг кўпчилигида оилага шахсий муносабат деб қаралиши сабабли, деярли ҳисоб-китоб юритилмайди. Ислоҳ ҳукмрон давлатларида эрнинг бир оғиз «талоқ» дейиши билан оила «синиб» кетаверади. Ушбуларга қиёсий олганда, Ўзбекистонда, мамлакатимиздаги барқарорликка мос ва хос ўлароқ, оилаларда ҳам бирмунча аҳиллик ва оқибат ҳукмрон деса бўлади. Лекин бу «аҳвол яхши, безовталикка ўрин йўқ» дегани эмас. Номустаҳкам қурилган нотинч оилалар мавжуд, ажралишлар бўлиб турибди, тирик ота-онаси кўзи ўнгиде ярим етим бўлиб қолаётган, кўзларидан соғинч ва алам ёшлари пашқатор оқаётган беайб гўдаклар, бир-бирини тилка-пора қилишга тайёр — собиқ қудалар учраб турибди. Оила нотинчлиги билан боғлиқ низолар оқибатида ҳатто жиноят содир этилишигача бориб етиш ҳоллари мавжуд.

(Давоми 2-бетда).

(Давоми, боши 1-бетда).

Таҳлилларга назар ташласак, Республикада оила «тузиш» ва «бузилиш» ларнинг аҳолидан воқиф бўламан.

1997 йилда жами 182 мингга яқин никоҳ қайд этилган бўлиб, бу 1996 йилга нисбатан қарий 10 мингга кўпдир. Ажралишлар уртасида фарқ кам. Уртача ҳар 100 та никоҳга 8,5-9 та тўғри келади. Аммо 1996 йилга нисбатан утган иили ажралишларнинг ўсиш сони ҳар 100 та никоҳга 5 та атрофда тўғри келиши, аҳвол нисбатан ижтимоий нуна-лиш олганлигини кўрсатади. Жумладан, Қорақалпоғистонда 1997 йилда никоҳлар сони 700 тага ошган, ажралишлар эса 18 тага камайган. Тошкент шаҳрида никоҳлар деярли барқарор сақланган ҳолда, ажралишлар қарий 800 тага камайган. Кескин ижтимоий кўрсаткичлар Андижон, Навоий, Наманган, Фарғона ва Хоразм вилоятларида аҳвол сезиларли даражада салбий тарафга юз тутган. Айниқса, Жиззах вилоятида никоҳлар сони 65 тага камайган ҳолда, ажралишлар 119 тага, Қашқадарё вилоятида 423 та никоҳ кам қайд этилган ҳолда ажралишлар 65 тага, Тошкент вилоятида никоҳлар 177 тага камайган ҳолда, ажралишлар 196 тага ошиб кетган.

Бу рақамлар нимадан гувоҳлик беради ва олдимишга қандай вазифалар қўяди? Менимча, бош сабаб, бу — ҳуқуқий саводхонлик, ҳуқуқ маданияти савияси пастлиги, оила ва унинг жамият учун моҳиятини лозим даражада тушуниб етмаганликда бўлса, керак. Қолаверса, баъзи ота-оналар фарзандлари олдидаги «қарз» — ўғил-қизларини имкон қадар эртароқ «бошини иккита» қилишга шошилишида. Маҳалла, жамоатчилик, таълим-тарбия ўчоқлари тиббиёт муассасалари никоҳ, оила борасида «ҳар кимнинг шахсий иши» қабилда ёндоршувдан воз кечгани йўқ. Маскид ёки бошқа аҳоли тўпланадиган жойларда ваъзхонлик, умумий гаплар кўпу, аммо амалий ишларга ўтилган ҳолларни кам учратамиз. Оиланинг пойдевори яхши ўйланган никоҳда эканлигини аҳоли ўртасига асосланган ҳолда олиб чиқаолмаймиз. Бугун, эртага оила қуришга «бўй етган»лар билан ишлашда жиддий ёндошиш етарлича йўлга қўйилмаган. Никоҳларни қайд этиш идораларимиз кўпичра расмийликдан иборат ишлардан на-рига ўта олмайдилар. Низоли, нотинч, эр-хотин ёки қудалар ўзаро қайсар — «мен сендан зўр» дейишадиган оилалар билан жиддий шуғулланишда ваколатли идоралар, жамоатчилик таъсири кўзга ташланмапти. Қолаверса, низолашиб келган эр-хотиннинг арзлари баъзи судларда расмийликдан юзасидан қўрилиб, ажралишга сабаб бўлган тарафлар чуқур ўрганилмапти. Уларни бартараф этиш ва оила бутлигини сақлаб қолишга йўналтирилган фаолиятни қониқарли деб бўлмайди. «Майли бўлмас экан, ажрал-дингиз» деб қўяқолиш осонроқ-да!

Хуллас, сабаблар ҳам, олдимишда турган вазифалар ҳам бисёр...

Энди масаланинг бошқа томони — оила қуриш асоси бўлган никоҳ ва бу — маъсулиятли жараён атрофида мушоҳада юритадиган. Табиий савол туғилади: Республикамиз тараққиётини қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислохотларни амалга оширмасдан, қишлоқда катта ўзгаришлар қилмасдан туриб тасаввур қилиш қийин. Бу ҳақда республика прокуратурасининг ўтган йил 26 октябрда бўлиб ўтган кенгайтирилган ҳайъат йиғилишида алоҳида таъкидланган эди. Шунингдек, Бош прокурор маърузасида қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислохотлар ҳамон амалга оширилмаётгани, бу соҳага онд қонунлар, Президент фармонлари ва Вазирлар Маҳкамаси қарорлари суи бажарилаётганлиги қайд этилиб, бу борада назоратни кучайтириш чора тadbирлари белгилаб берилди. Яқинда муҳбиримиз Қорақалпоғистон Республикаси прокурори Ҳакимбой Ҳалимовдан шу йўналишда амалга оширилаётган ишлар ҳақида сўзлаб беришни сўради.

— Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни амалга оширишда қатъиятлик кўрсатиш нақадар муҳим ва долзарб масала эканини Республика прокуратурасининг кенгайтирилган ҳайъат мажлиси яна

МУСТАҲКАМ АҲИЛЛИК ҚҶРҒОНЛАРИ ЯРАТАЙЛИК

«Муҳаббатсиз оила қуриш ва шу тўғрисида бахтли бўлиш мумкинми? Балки оилавий ҳаёт учун севги унчалик шарт эмасдир — яхши муносабат, умумий қизиқиш ва интилиш, ўзаро ҳурмат етарлидир?» Маълумки, оилавий ҳаётда умумий қонун-қоидалар йўқ. Улар одамларнинг ўзига хос хусусият, эҳтиёж, идеал ва одатлардан тарқиб топади ва уларга бўйсинади; бир оиллага нафи теккан йўл, иккинчисига фойда бермаслиги учинчиси эса зиён келтириши мумкин.

Оилавий ҳаёт ҳақида кўпича ишонч билан: «агар севги бўлса, ҳеч бир мушкулот қўрқинчли эмас, агар у бўлмаса — ҳаракатлар зое, оилада тотувлик бўлмайди», дейишди Бизнингча, иккаласи ҳам тўғри эмас. Муҳаббат — бу тўғрив, ҳиссиёт таланти, афсуски ҳаммага ҳам насиб этавермайди. Кўпчилик шунчаки ёқтириб қолиб, эҳтирос тўфайли уйланади, бу тўғруни муҳаббат деб билади. Ажралиш ишлари далиллик беришича, бу ҳис табиатан чуқур ва барқарор эмас, ўткинчидир. Таҳлилларимизга кўра, тахминан 70 фоиз одамлар ички интилиш тўфайли оила қуради. Аммо уларнинг қанчаси муҳаббат, қанчаси — шунчаки ёқтириб қолиш, қанчаси — эҳтирос билан турмуш қуриши — бу номаълум. «Шунчаки ёқтириб қолиб» оила қуриш муҳаббат билан турмуш қуришдан анча кўп.

Ички интилиш, эҳтирос асосида оила қўрганларнинг аксариятида бу ҳислар вақт ўтиши билан маълум даражада сўнади, уларни ҳис-тўғру эмас, балки иккала томон учун умумий қизиқишлар доираси ёки фарзандлар, одатланиш, яшаш шаронти, ёхуд улар барчаси бирликда боғлаб туради.

Баъзи ёшлар бир-бирини интилиш билан эмас, балки «ақл-идрок яқинлиги» дан келиб чиқиб танлайди, яъни Оила қурадиган вақт етгач, кўнгилга маъқул одам учрамагани тўфайли, оилавий ҳаёт учун озми-кўп тўғри келадиган одамни танлашга ҳаракат қилади. Булар орасида бойлик, моддий ва бошқа манфаатларни кўзлаб оила қурувчилар ҳам бор. Таҳлилларимизга кўра, ушбу тоифа эр-хотинлар оиласида беқарорлик кўпроқ ҳамроҳлик қиларкан.

Ақл-идрок билан қўрилган оилаларда барқарорлиқнинг сони анча юқори. Демак, «кўнгил қўйиш» ҳали оилавий бахтни танлаган маъқул? Менимча аввало, шонилмайлик. Ёнг муҳими, умумий қонда ўйлаб чиқишдан ўзимизни тияйлик. Бу ерда, ҳамма гап, одамларнинг турли-туманлигидир. Иккинчидан, таъкидлаганимиздек, биров учун яхши ҳисобланган йўл, бошқа учун фойдасиз ёки зарарли бўлиши мумкин. Эҳтимол, «ақл-идрок» ва «ҳисоб-китоб» асосида қўрилган оилаларда шароитга мослаша олиш қобилияти кучлироқдир? Уларнинг кўпчилигига муҳаббат ёки шунчаки кўнгил

қўйиш насиб этамаган бўлиши мумкин. Балки бу одамлар учун оилавий тинчлик, тотувлик севишганларникига қараганда тезроқ ва осонроқ эришиладиган нарсадир?

Аксари одамлар учун оилавий ҳаётнинг асоси, муҳаббат, меҳр-оқибат эмас, балки яхши муносабатлардир.

Кўпчилик йигит-қизларнинг оила қуришлари учун ёнг яхши ва қулай асос — бир-бирларига нисбатан ички тўғрулар уйғонса етарлидир, никоҳлари кейин «бахтсиз» чиқади деб қанча маслаҳат беринг, барибир уйланишди.

Албатта, тўғру қанчалик чуқур бўлса, шунчалик яшайди, унинг умрини чўзишга интилинмаса, сўниши муқаррар.

Никоҳ тақдир оила қуришга сабаб бўлган тўғрулардан кўра, кўпроқ шахсий ҳислатларга, яъни эзулик ёки жоҳиллик, ҳайрихоҳлик ёки бепарволик кенгфёъллик ёки серзардалик қабиларга боғлиқ бўлади. Бу ҳислатлар оила қўрганларнинг ўзаро «мос» ёки «мос эмас»ликларини, ҳатто тўғрулари тақдирини ҳам ҳал қилади.

Никоҳнинг ёши ўсган сайин, унинг таянч нуқтаси кўпроқ одамлар характери билан келиб чиқувчи томонига қараб силжий бошлайди.

Муҳаббатсиз (ёки кўнгил қўйишсиз) ҳам яхши оила қуриш мумкин, албатта. Бунда ҳеч бир гайритабиийлик йўқ, ахлоқ нормаларга ҳам путур етмайди. Кўнгилга маъқул одамни топиш осон бўлмаган даврда, бу ҳол одамлар бир-бирларига нисбатан яхши муносабатда бўлсалар нормал, табиий ва инсоний ҳисобланади. Бироқ яхши муносабатлар замирида, ҳис-тўғрулар дунёга келади — ёқтириш ёки яхши маънодаги кўнжма, одатланиш орқали бир-бирига интилиш пайдо бўлади. Бу ҳилда оиладагилар ҳаётларини тўғрулар шаштига қўрилган биринчи босқичдан эмас, бир йўла иккинчи босқичдан давом эттирадилар.

Оилада кўпича бахт эр-хотин орасидаги муносабатга эмас, дунёга келган болалар эвазига бўлади.

Бир нарсани аниқ: эр-хотиннинг шахсий муносабатларида, оилавий ҳаётида ҳамма нарсга жойида бўлган давр жуда кам бўлади. Бунга ҳеч ким рад қилмаса керак. Аччиқ-чучук, асабийлик, камчилик, ғийбат, ғаразларга дуч келинади. Шунинг учун ҳам бу масалада умумий «рецепт»лар қидириш ярамайди, — ҳар ким ўзига мос йўлни танлай билиши лозим. Бу йўл — ақл, билим, чидам, сабр-қаноатлиликдир.

Ҳақиқий оилавий бахт — бу эзулик, бир-бирига қувонч келтирувчи, қизиқарли, серқирра, ер юзидаги ёнг кўп тарқалган буюк ижод маҳсулидир.

Бундай ҳаётни фақат алангали муҳаббат яратавермайди. Кучли тўғрулардан бенасиб қолган одамлар ҳам ўз оилаларини ранг-баранг, серқирра, ўзларини бир-бирлари учун қизиқарли қилишлари мумкин. Оилавий ҳаётдаги бахт учун

бундай ҳамкорликни, дўстона муносабатлар эвазига тўлдириш мумкин.

Эр-хотинда иккита йўл бор: ўз оилавий ҳаётини қизиқарли қилишга интилиш ёки узини сўлғин, қизиқарсиз кун кечиришга, оилани барбод қилишга маҳқум этиш.

Таҳлилларга кўра, оилавий ҳаётнинг биринчи беш йили — бошқа даврлар ичида ёнг нозиги экан. Ёнг оилалар шу вақтда ҳар қачонгидан ҳам ёрдамга муҳтож бўлади. Бу давр ўзаро мослашу-нинг тутилиши, оиланинг руҳий таянчи, унинг моддий базаси вужудга келиши, фарзандлар пайдо бўладиган давр. Айнан шу йилларда оилавий ҳаётнинг барча муҳим томонлари учун лозим бўлган мустаҳкам, руҳий, жинсий, моддий, тарбиявий асослар яратилади.

Оилада эр-хотин тинчгина, бир-бирларининг иззат-нафсига тегмайдиган қилиб ўзаро ролларини тўғри тақсимлаб олсалар, бир-бирларига астойдил ёрдам берсалар, «мен сени эгиб оламан» демасдан яшашга ўргансалар, ўйлайманки, уларнинг оиласида ўзаро меҳр-оқибат, қувонч кўпроқ ва аксинча, араз-жанжаллар камроқ бўлади.

Таҳлилларимизга кўра, оилалар бузилишида сабаблар: эркак — ичкиликбоз, иши, топар-тутарининг тайини йўқ, қўпол, ва муштумзўр, хотинига инсонга қарагандай муносабат қилмаслик, онлага қарашмаслик қабиларда, аёл — майда нарсаларни бўрттириш, нопок йўлга кириб кетиш, эр топганига беқаноатлилик, эрга беҳурматлик, вайсақилик қабиларда кўпроқ ифодаланар экан. Кейинги пайтларда ичадиган, чекадиган аёллар тоифаси ҳам пайдо бўлиб қолганлиги сир эмас. Баъзи оила аёллари қўполлашиб, асрлар давомида шаклланган серқирра, сержило, назокатли, ифбатли, ҳаёли, ибодли каби ҳислатларини йўқотиш даражага етатганини ҳам кўриб турибмиз.

Юқоридаги салбий ҳислатлар оилавий ҳаёт учун катта тўсиқ ва қажатлиқ зарба бўлиб хизмат қилмоқда деб, ўйлайман.

Жан-Жак Руссо айтганидек: «Аёл охиригача аёл бўлиб қолгандагина унинг қиммати ошади...» Шу билан бирга, тан олиш керак, аёлларда аёллик ҳислатлари камайишда кўпича эркаклар сабаб-чидир. Улар зиммасига тушадиган ва ёшлик, соғлиқ соф тўғрулар эгови бўлган қийинчиликларни юклаб қўйиш...

Хотинига ҳар тарафлама ёрдамлашадиган эркак ўз аёлининг умрини чўзади, шу билан унинг меҳрини ҳам қозонади. Эрнинг дилини оғритмайдиган аёл, уни ўз ёнида умрбод сақлаб қолади. Оила ҳаётида худбин бўлиш ёмон, иккала томон ҳам бир-бирини ўз ўрнига қўйиб кўришга ўрганса, ечим топилади. Эҳтимол, фақат шу йўл билан оила бахтини эрта сўндирмаслик мумкиндир? Бир нарсани аниқ: оилада фақат иккинчи тараф (эр ёки хотин)ни бахтли қилгандагина ўзи ҳам бахтга эришиши мумкин.

Хуллас, оила инсон ҳаётида тўқислик бағишловчи маскан, бахт келтирувчи ва авлодлар давомийлигини таъминловчи гўша, жамият бутунлиги ва аҳиллигини кафолатловчи қўрғон экан, уни давлат аҳамиятига молик қўтлуғ иш билиб, мустаҳкамлиги учун бирдам ва бардам қўрашайлик.

ЯНГИЛИК КУТАЁТГАН ҚИШЛОҚ

Республикамиз тараққиётини қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислохотларни амалга оширмасдан, қишлоқда катта ўзгаришлар қилмасдан туриб тасаввур қилиш қийин. Бу ҳақда республика прокуратурасининг ўтган йил 26 октябрда бўлиб ўтган кенгайтирилган ҳайъат йиғилишида алоҳида таъкидланган эди. Шунингдек, Бош прокурор маърузасида қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислохотлар ҳамон амалга оширилмаётгани, бу соҳага онд қонунлар, Президент фармонлари ва Вазирлар Маҳкамаси қарорлари суи бажарилаётганлиги қайд этилиб, бу борада назоратни кучайтириш чора тadbирлари белгилаб берилди. Яқинда муҳбиримиз Қорақалпоғистон Республикаси прокурори Ҳакимбой Ҳалимовдан шу йўналишда амалга оширилаётган ишлар ҳақида сўзлаб беришни сўради.

— Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни амалга оширишда қатъиятлик кўрсатиш нақадар муҳим ва долзарб масала эканини Республика прокуратурасининг кенгайтирилган ҳайъат мажлиси яна

бир бор тасдиқлади. Чиндан ҳам бу саҳога катта эътибор берилмас экан, ислохотларда қўтилган самарага эришиш, республика иқтисодиётини юксалтириш, халқнинг турмуш тарзини яхшилаш қийин кечадди. Деҳқон йил бўйи далада меҳнат қилапти. Аммо, унга ғамхўр бўлиб, раҳбар қилиши лозим бўлган баъзи мутасаддилар ҳамон бепарволик ва боқимандалик кайфиятидан қўтила олмаганлар. Бунга умумий назорат тартибиди текширишларимиз кўрсатиб турибди.

Уларнинг натижаларига кўра, аниқланган қонунбузарликлар юзасидан жами 1808 та прокурорлик таъсир чоралари кўрилди. Мана шундай қонунбузарликлар, ишга совуққонлик билан қараш оқибатида ўтган йили пахта йиғим-терим мавсуми чўзилиб кетди. Энди бунинг сабабларини таҳлил қилиб кўрсак. Кузда кўтариладиган ҳосил-чўғи, хирмон салобати уруғни вақтида қадаш, кўчатларга сифатли ишлов беришдан ташқари техникага муносабатга ҳам боғлиқ.

Айрим раҳбарлар бойлик орттириш мақсадида қишлоқ хўжалик

техникасини талон-тарож қилганлар. Беруний туманидаги Абай номли жамоа хўжалиги раиси О. Асанов, бош муҳандис билан ўзаро тил бириктириб, Т-4 маркали тракторни фухаро Қурбонбоевга сотаётган вақтда қўлга олинди. Чимбой тумани машина-трактор парки бош ҳисобчиси Қ. Бердимуродов корхона балансидаги бир дона ер сурадиган плугни Рўзимбетовага 150 минг сўмга сотганлиги учун суд ҳукми билан 5 йилга озодликдан маҳрум этилди.

Мамлакатимизда ўз-ўзини таъминлаш борасида бир қанча тadbирлар амалга оширилмоқда. Жумладан, қишлоқ хўжалигини уруғлик билан таъминлаш ҳам ўзимизда амалга оширилади. Қорақалпоғистонда 1968 йилдан буён С—4727 пахта нави экилиб келимоқда. Мутахассислар уруғликни такомиллаштириш борасида жиддий ўйлаб ҳам қўпол қонунбузарликка йўл қўйилаётганлиги маълум бўлди. Масалан, Хўжайли туманидаги уруғчиликка ихтисослаштирилган «Хўжайли» жамоа хўжалигида қовун уруғини тайёрлашда

биринчи пишган қовунларни бозорда сотиб юбориб, уруғлик олишга ярамайдиган қовундан уруғлик тайёрланаётгани, 45 гектар майдондаги «оқ қанот» касаллиги билан зарарланган бодрингдан уруғлик тайёрланганлиги аниқланган.

Яна шунини таъкидлаш керакки, гўза парваришида зарур бўлган минерал ўғитлар билан таъминлаш ишлари «Қорақалпоқагропромиёттаъминот» бирлашмаси (раиси С. Саймонов) томонидан тўлиқ бажарилмасдан қолди. Яъни қишлоқ хўжалик экинларини фосфор минерал ўғити билан таъминлаш 77 фоиз, калий минерал ўғити билан таъминлаш эса бор-йўғи 58 фоизгагина бажарилди. Олиб келинган минерал ўғитларни туманларга тақсимлашда ҳам қўпол хатоликларга йўл қўйилди. Масалан, азот минерал ўғити билан Амударё тумани 124 фоиз таъминланса, Кегейли тумани 93 фоизга, Бўзатов тумани эса атиги 51 фоизгагина таъминланган. Шунингдек, фосфор билан Нукус тумани 105 фоизга таъминланса, Чимбой тумани 63, Хўжайли тумани 62, Шуманай тумани 53, Бўзатов тумани эса 25 фоизгагина таъминланган холос.

(Давоми 3-бетда).

ӨТКЕН ЖЫЛҒА ЖУҰМАҚ ЖАСАЛДЫ

Жақында Қарақалпақстан Республикасы Бажыхана басқармасының мәжлислер залында бажыхана хызметкерлеринин кеңейтирилген мәжлиси болып, оған Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Нызам шығарыуы, нызамлылық хәм ҳуқық тәртиби мәселелери бойынша комитет баслығы Ж. Садықов, Өзбекстан Республикасы Мәмлекетлик бажыхана комитети баслығының орынбасары Ш. Раимов, бажыхана басқармасының бөлим баслықлары хәм бажыхана пост баслықлары қатнасты. Мәжлисти Қарақалпақстан Республикасы Бажыхана басқармасы баслығы Б. Абдраманов кирис сөз бенен ашты хәм алып барды.

Бажыхана хызметкерлери тәрәпинен 1997-жылда әмелге асырылған жұмыслар ҳақында Қарақалпақстан Республикасы Бажыхана басқармасы баслығы Б. Абдраманов кең түрде баянат жасады.

Өткен жылы нызамсыз түрде материаллық байлықларды республикадан сыртқа алып шығып кетиуге урынылған 264 ҳәрекеттиң алды алынды.

1997-жылда бажыхана қағыйдаларының 714 жағдайда бузылыуы анықланып, қағыйда бузылушыларға жәриймалар салынды.

Мәжлисте Бажыхана бақлауын шөлкемлестириу, контрабандаға хәм бажыхана қағыйдаларының бузылыуына қарсы гүрес бойынша, бажы төлемлери бөлимлериниң баслықлары сөзге шығып, бөлимлер тәрәпинен өткен жылда әмелге асырылған жұмыслар, бүгинги күнде бажыхана хызметинде өз шешимин талап етип турған машқалалар хәм ўазыйпалар ҳақында баянат жасады.

Мәжлиси соңында өткен жылға жуўмақ жасалып, Өзбекстан Республикасы Президентиниң 1997-жыл 8-июль күнги Пәрманы менен бажыхана органы ҳуқық қорғау уйымлары қатарына кириуине байланыслы жұмыс ислеу тәртибиниң өзгергенлигин хәм оған жүкленген ўазыйпалардың бир қанша артқанлығын есапқа алған ҳалда бажыхана хызметкерлери кадрларды таңлап алыу, оларды орынлы орнына қойыу хәм тәрбиялау жұмысларын, бажыхана бақлауын, контрабандаға қарсы гүрести хәм бажыхана мәселелеринде үгит-нәсиятты жолға қойыуы жақсылауда өзлерине айқын ўазыйпалар белгилеп алды.

Б. ЮЛДАШЕВ

Қарақалпақстан Республикасы Бажыхана басқармасының нәубетши бөлим баслығы.

Нызамлылықты беккемлеу, жынаятшылыққа қарсы гүресіу хәм оның алдын алыу ҳуқық қорғау уйымларының баслы мақсети хәм ўазыйпасы болып табылады.

— Әлбетте, жүз берген жынаятты ашып жазалағаннан гөре оның алдын алыу хәммемиз ушын утымлырақ бола береді. Буның ушын биз ең биринши нәубетте халықтың ҳуқықый билимин, мәдениятын, олардың өз тәртип-ҳуқықларын түсиндирип барыуы және де жақсылауымыз тийис—дейди Мойнақ районы прокуроры Бүрkitбай Сейтимбетов.

Өрт—тилсиз жау

ҚӘУИПСИЗЛИК ҚӘДЕЛЕРИНЕ ИТИБАР БЕРЕЙИК

Өрт қәўпиниң алдын алыу жағдайлары, оннан абайлы болыу ҳақында баспа сөзде, радио, телевидениеде турақлы түрде хабарландырылып атыр. Деген менен соған қарамастан өрт болыу жағдайлары ушыраспақта.

Республикамыз аймағында өткен 1997-жылы улыўма 1343 өрт алыу жағдайлары жүз берди. Соның 283 и пайтахтымыз Нөкис қаласында болды.

Өрт ҳәдийселериниң ишинде 250 жағдай пуқаралардың жеке турақ жайларында болды.

Бөлимшемиз тәрәпинен жүз берген өрт жағдайлары себеплери анықланғанда,—жылытыу үскенелериниң насазлығынан 70 өрт, тандырдан шыққан ушқынлар хәм адамлардың оттан пайдаланыу ўақтында жол қойған қәте кемшиликлерден 72 өрт, қараўсыз қалдырылған жас балалардың себепинен 48 өрт хәм басқада себеплер менен бир қанша өрт алыу жағдайлары анықланды.

Жүз берген өрт жағдайларының ақыбетинде 2 адам набыт болып, 37 адам ҳәр түрли күйик жарақатын алды.

Мине бул жағдайлардың болыуы айырым ата-аналардың, жуўапкер адамлардың өрт қәўипсизлиги қәделерине немқурайды қарағанларының себепинен келип шығып отыр.

Өткен жылы 27-декабрь күни саат 05 тен 20 минут өткен ўақытлары

шамасында Нөкис қаласы Ғәрезсизлик көшесинде жасаўшы пуқара Ж. Исмайлловтың жеке турақ жайының жылытыу үскенесиниң насазлығынан өрт пайда болып, нәтийжеде жайдың 150 кв. метр бастырмасы хәм үй ишлери зәлелленди.

Бундай жағдайлар өткен жыл 29-30-декабрь күнлери печти үзликсиз жағыу себепинен пайтахтымыздағы «қум аўыл» поселкасы турғыны Р. Байымбетовтың үйинде, «Қудайберген» көшесинде жасаўшы Д. Бегдуллаевтың турақ жайында (электр ток тармақларының насазлығынан) өрт пайда болды.

Бундай мысалларды және де келтириуимизге болады.

Ата-аналардан хәм кәрхана, мектептердеги өрт қәўипсизлигине жуўапкер адамлардан және бир мәртебе өтиниш, қыстың қыраўлы, суўық күнлеринде өрт қәўипсизлиги қәделерине итибар берип, жас балаларды қараўсыз қалдырмайық.

Президентимиз тәрәпинен бекитилген быйылғы шаңарақ жылында сици шаңарақларыңызға аманлық тилеймиз.

Б. БЕРДЕКЕЕВА

Қарақалпақстан Республикасы Ишки ислер министрлигине қараслы №1 өз алдына әскерийлестирилген өрт өшириу бөлимшесиниң инспекторы.

ЯНГИЛИК КУТАЁТГАН ҚИШЛОҚ

(Боши 2-бетда)

«Қорақалпоқагроомашсервис» (раиси А. Бобоназаров) корхонаси томонидан олиб борилаётган ишларда хам юқоридагидек аҳволни кузатиш мумкин. Сўнгги пайтларда мавжуд техникалар эскириб, янги замонавий техникага эҳтиёж кучайганига қарамасдан, ушбу корхона томонидан бу масалада оқсашга йўл қўйилмоқда, яъни мазкур корхона томонидан жорий йилда 45 дона «Магнум», 10 дона «МТЗ—90», 39 дона «Т—28», 25 дона «ТТЗ—100» ва 150 дона пахта териш машиналаригина қишлоқ хўжалигига етказиб берилган холос. Тўрткўл, Беруний, Қонлиқўл туманларига иккитадан, Қораўзак туманига 4, Чимбой туманига 5, Амударёга 8, Кегейлига 10, Шуманайга 15 тадан заводда янги ишлаб чиқарилган, лекин тўлиқ бутланмаган носоз пахта териш машиналари тарқатилганлигини қандай баҳолаш мумкин? Ушбу пахта териш машиналари йиғим-терим мавсумига ёрдам бериш ўрнига, йиғим-теримда банд бўлиши керак бўлган кишилар вақти уларни тузатишга кетиб қолган.

«Қорақалпоқнефтьмаҳсулотлари» корхонаси томонидан эса жорий йилнинг 9 ойи давомида белгиланган фонддан 5926 тонна бензин, 11093 тонна дизел ёқилгиси кам етказиб берилган. Бу келтирилган рақамлар хам пахта йиғим-терим мавсумининг чўзилиб кетишига ўз таъсирини кўрсатди.

Афсуски, айрим хўжалик раҳбарларининг ўз вазифаларига виждонсизларча муносабатда бўлишлари оқибатида қишлоқ хўжалиги-

га етказиб берилган ёнилғи маҳсулотлари республикамызга тошқаридан келган нопок кишиларга пулга сотилиб, талон-тарож қилинишига йўл қўйилмоқда. Масалан, шу йил 8 октябрдан 9 октябрга ўтар кечаси республика Миллий хавфсизлик хизмати, Божхона, Ички ишлар вазирлиги ходимлари томонидан Қўнғирот шаҳрида Қозоғистон Республикасида яшовчи Игиллик Сулаймоновга тегишли ҚРАЗ—250 автомашинаси текширилганда у шериги Абдурахмон Орнашиев билан жами 19 тонна саярка, 1100 кг шакар, ярим тоннага яқин гуруч, 800 кг картошкани ҳеч қандай ҳужжатсиз республикадан четга олиб кетмоқчи бўлганлиги аниқланди. Бу ҳолат юзасидан тергов ҳаракатлари олиб борилмоқда. Қишлоқ хўжалигига нефть маҳсулотлари тақчиллигига юқоридагидай жиний ҳаракатлар хам ўзининг салбий таъсирини кўрсатмоқда.

Бошқа бир масала. «Қорақалпоқтутинув» (раиси Д. Сахиев) бирлашмасининг жойлардаги корхоналари Вазирлар Маҳкамасининг қарорига мувофиқ йиғим-терим мавсумида банд бўлганларни озик-овқат ва ноозик-овқат маҳсулотлари билан тўлиқ таъминлай олмадилар. Ушбу масаланинг долзарблигини англаб етмадилар. Жорий йилнинг сентябрь ойида 119,4 тонна ўсимлик ёғи, 112 тонна макарон маҳсулотлари, октябрь ойининг 25 кунинда 365 тонна ун, 150 тонна шакар, 22 тонна ўсимлик ёғи, 138 тонна макарон маҳсулотлари кам етказиб берилди.

«Қорақалпоқпахтасаноотсотиш» бирлашмаси (раиси Х. Раимбергенов) хўжаликлардан шу йил 29 ок-

тябргача сотиб олинган 253162 тонна пахтанинг 1 миллион 223 минг 998 сўм пулини тўламасдан, қарздор бўлиб турибди. Хўжаликлар давлатга сотган пахталарининг пулларини вақтида ололмаганлиги хам мавсумга салбий таъсир қилди. Прокуратура томонидан олиб борилган текширишлар натижасида пахта пулларининг ўз вақтида тарқатилмаганлиги, теримчиларга қулайлик яратиб берилмаганлиги, ҳатто пахтанинг беш кунлик пулларини ўзлаштириш ҳоллари хам аниқланди. Айрим хўжаликларда пахта учун ҳақ тўлашда Вазирлар Маҳкамасининг қарори жиддий тарзда бузилган. Масалан, Элликқалъа туманига ҳашарга келган «ХУРМАТ» курилиш ташкilotи ишчиларига 2 сўмдан ҳақ тўланаётганлиги аниқланиб, туман прокурори томонидан «Ниҳол» жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Ю. Полвониезов номига тақдимнома келтирилди.

Жорий йилнинг 26 октябргача давлатга сотилган 247551 тонна пахта учун республика банклари томонидан 865 миллион 997 минг сўм пул берилган. Банклар томонидан берилган пулларнинг ўз вақтида ҳамда мақсадга мувофиқ тарқатилиши доимий назоратга олинмаганлиги туфайли хўжаликлар томонидан олинган пуллар аксарият ҳолларда ўз вақтида берилмаган. Чимбой туманидаги Қ. Азиев номили жамоа хўжалигига ёрдамга келган ҳашарчилар иссиқ овқат билан ўз вақтида таъминланмагани аниқланди.

Булар пахтачиликдаги муаммолар.

Чорвачилик соҳасида хам аҳвол анча ачинарли. Жорий йилда йирик шохли қора моллар ўтган йилга нисбатан республика бўйича 2544 бошга, эчкилар эса 31616 бошга камайиб кетди.

Мўйноқ туманидаги «Қозоқдарё» жамоа хўжалиги чўпони С. Тожибоев жавобгарлигидаги 100596 сўмлик йилқиларнинг камомад эканлиги аниқланиб, у суд томонидан ўз жазосини олди.

Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, кенгайтирилган ҳайъат мажлисида Бош прокурор барча прокурорлар олдида қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни ривожлантиришга оид Перзидент Фармонлари, Қонунлар ва ҳукумат қарорларининг бажарилиш амалиёти устидан назоратни кескин кучайтириш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган аниқ вазифаларни қўйди.

Бу вазифаларни амалга оширишда биз ислохотларга тўсиқ бўлаётган, ўз вазифаларига виждонсизларча совуққонлик билан ёндошаётган, давлатга зарар етказётган ҳар қандай мансабдор шахс ва фуқароларни қонун йўли билан маъмурий, моддий ва жиний жавобгарликка тортиш учун мурасисиз кураш олиб борамиз.

Қишлоқ одамлари энди ўзгача эътибор, муносабатга муҳтож. Қишлоқ хўжалигининг ва шу асосда бошқа соҳаларнинг ривожини эндиликда қишлоқ аҳлига муносабатимиз қандай бўлишига боғлиқ.

Бир сўз билан айтганда қишлоқ янгилик кутаяпти. Бу янгилик эса, соҳага оид қонунлар ижросининг тўлиқ ва бир хилда таъминланиши эвазига амалга ошади.

Б. УЛЛИБОЕВ

ёзиб олди.

(«Хуқуқ» газетасининг 1998 йил 2-сонидан олинган).

Бүгинги кунде жас өспиримлер тәрбиясына деген итибар аҳмийетли ўазыйпалардың бири болып есапланады. Жас өспиримлер арасында нызам бузыўшылық, тәртипсизлик ҳәрекетлериниң алдын алыў бойынша Нөкис қалалық иш-ки ислер бөлими, жас өспиримлер менен ислесиў инспекциясы тәрәпинен бир қанша айтарлықтай жұмыслар әмелге асырылып атыр.

СҮҮРЕТТЕ: Усы инспекция баслығының орынбасары, милиция аға лейтенанты А. Өтемуратов.

П. МАТЖАНОВтың түсирген сүўрети.

ЖЕКЕ ЖАЙ ҚУРЫҰДЫҢ ХҰҚЫҚЫЙ ТИЙКАРЛАРЫ

Өзбекстан Республикасы ғәрезсизлик шарапаты менен экономикалық раўажлануўдың жаңа, өзине тән жолын таңлап алды. Хуқуқый хәм демократиялық тийкарда дүзиліп атырған Өзбекстан мәмлкеті күннен-күнге алға илгерилеп раўажланып атыр.

Хұрметли Президентимиз И. Ә. Кәримовтың басшылығында әмелге асырылып атырған экономикалық реформаларды буннан былай да тереңлестиріў, соның менен қатар халықтың турмыс жағдайларын жақсылаў бойынша бир қатар Пәрманлар қабыл етилди.

Бул Пәрманды жергиликли ҳәкимиятлар басшылыққа алып, жеке жай қурыў ушын мүтәж болған пуқараларға, соның ишинде ең әўеле көп балалы шаңарақларға хәм урыс, мийнет ветеранларына жер участкалары берилиўи керек.

Пуқаралар бул мәселе бойынша өзін жасап турған жергиликли ҳәкимият уйымларына төмендеги хұжжетлерди таярлап тапсырыўы тийис.

1. Арза.
2. Хожалығы ҳаққында мағлыўмат.
3. Туратуғын мөкан жайынан мағлыўмат.

4. Қалалық, районлық техникалық инвентаризациялаў бюросынан мағлыўмат.

5. Жұмыс орнынан мағлыўмат.

Арзаны жергиликли ҳәкимият жанындағы арнаўлы комиссия көрип шығады, комиссияда көрилгеннен кейин жергиликли ҳәкимият қарары менен жер участкасы белгиленип бериледи.

Жер участка алыўшы менен жергиликли ҳәкимияттың «Жеке меншик хәм кооператив турақ жай қурылысын ретлестиріў» бөлими ортасында арнаўлы шәртнама дүзиледи.

Шәртнаманың мүддеті 4 жылға шөкөм, сол аралықта участка әтирапына тереклер отырғызылып, көгалландырылып, жай салынып питуи шөрт. Бул шәртнама талабы орынланбаса жергиликли ҳәкимият жанындағы «жер хуқықы» комиссиясы арқалы көрип шығып жер участкалары ҳәкимият тәрәпинен қайтарып алынады.

Арнаўлы шәртнама мәмлкетлик нотариал кеңселери тәрәпинен тастыйықланады. Шәртнама нотариаллық гүәландырылған күннен баслап юридикалық күшке ийе хұжжет болып есапланады. Жер участкаларына ийелери жайларын салып питкерин, жергиликли ҳәкимият тәрәпинен жайды ҳәкимияттың қарары менен бекитип алмағанша нотариал кеңселери арқалы сатыўға хуқықы емес.

Өзбекстан Республикасының «Гиреў ҳаққында» Нызамын басшылыққа алып Республикамыздағы Халық банклері тәрәпинен пуқараларға жеке жайларын қурып питкеріў ушын узақ мүддетли қарыз беріў жолға қойылып атыр.

Қарыз алыўды қәлеўши пуқараларға төмендегисі түсиник бериледи:

1. Жергиликли ҳәкимиятқа арза жазады хәм онда қарыз мұғдары көрсетиледи.

2. Хәкимият қарыз алыўшыға қарыз беріў ҳаққындағы қарарын алғаннан кейин, пуқара өзін жасайтуғын жердеги Халық банкине барып пуқара менен банк ортасында қарыз шәртнамасын дүзеди. Шәртнамада қарыз мұғдары, төлеў мүддеті, гиреўге қойылған мүлктің түрі, баҳасы көрсетиледи.

3. Халық банки хәм жергиликли ҳәкимият ўәкиллери жер участкаға барып, неше пайыз питуи турғаны ҳаққында акт дүзиледи.

4. Тийисли хұжжетлер топланғаннан кейин мәмлкетлик нотариал кеңсеге барып «Гиреў ҳаққында» шәртнама тастыйықланады. Исеним хат арқалы шәртнамаға Халық банкинің ўәкили қатнасады.

Өзбекстан Республикасы «Гиреў ҳаққында» Нызамның 11-статьясына муўапық, «Гиреў ҳаққында» шәртнама жазба түрде дүзиледи. «Гиреў ҳаққында» шәртнама дүзилген күннен баслап нызам күшіне киреди.

«Гиреў ҳаққында» шәртнамалар тастыйықлаўдан бурын мәмлкетлик нотариус төмендеги хұжжетлерди талап етеди.

1. Қарыз шәртнамасы.
2. Гиреўге қойылатуғын мүлкке мәмлкетлик қамсыздандырыў шөлкеминен қамсыздандырыў гүәалығы.
3. Гиреўге қойылған меншик жайдың, квартираның, қосымша имаратлардың гиреў қойыўшыға тийисли экенин тексерип көреди хәм техникалық есапқа алыў бюросынан мағлыўмат талап етеди.
4. Гиреўге қойылған көшпес мүлктің баҳасы белгиленгени ҳаққында мағлыўмат.

5. Сондай-ақ «Гиреў ҳаққында» шәртнаманы нотариал тастыйықлаў уақтында, турақ жай ямаса қурылысы питпеген турақ жай гиреўге қойылатуғын болса, онда сол мүлклерге мәмлкетлик нотариус нызам күшіндеги хұжжетлердің режелерине тийкарланып тыйым салады.

Мәмлкетлик нотариус тәрәпинен «Гиреў ҳаққында» шәртнаманы нотариал тастыйықлаў ушын гиреўге қойыўшыдан гиреўге қойылған мүлк баҳасының 0,15 пайыз мұғдарында мәмлкетлик бажы пулы өндириледи.

«Гиреў ҳаққында» шәртнама мәмлкетлик нотариус тәрәпинен нотариал тастыйықланғаннан кейин, бул шәртнама Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик Министрлигинен мәмлкетлик димизнен өтиўи керек.

«Гиреў ҳаққында» шәртнама мәмлкетлик димизнен өткерилгени ушын қарыз алыўшыдан 0,1 пайыз мұғдарында мәмлкетлик бажы төлеми алынады.

Жоқарыдағы атап өтилген мәселелер бойынша кең түрде мағлыўмат беріў Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министрлигиниң «Пуқараларға хуқықый жәрдем көрсетиў» бөлими арқалы иске асырылады.

Ж. КӘРИМХОЖАЕВ.

Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик Министрлигиниң Кадрлар бөлими баслығы, 3-дәрежелі юрист.

ИБИ СИНО МАСЛАХАТ БЕРАДИ

Иссиқ шамол вақтида кимки ташна бўлса, оғзини сув билан чайқаш кифоя қилади, түйиб ичмайди, түйиб ичса ётган жойида ўлади.

Билгинки, ташналик ич суришни тұхтатиш керак бўлган вақтни билдиредиган аломатдир.

Ўсмирларда овқат талаб қилиш ва ҳазм қилдириқдир. Бу хам иссиқлик билан бўлади. Аммо иштаҳа иссиқлик билан эмас, балки совуқлик билан бўлади. Шунинг учун «ютоқиш» кўпинча совуқликдан пайдо бўлади.

Кўлмак сувлар қандай бўлишларидан қатъи назар, меъдаға мувофиқ келмайди.

Шимолда овқат яхши ҳазм бўлади ва кишилар узоқ умр кўрадилар. Тутқаноқ касали у ерларда учрамайди. У ерларда яралар жуда тез тузалиб кетади, чунки у ердагиларнинг гавдалари кучли ва овқатдан кейин борсин.

Кимки семирмоқчи бўлса ва у тикилишига мойил бўлмаса, ҳаммомга овқатдан кейин борсин.

Албатта қари кишилар қувватларида орқаға кетиш бор. Ҳар кун аҳволларида нуқсон бўлади.

Овқатланишда одатта рию қилмоқ керак.

Хомсемиз гавда пишиқ гавдадан кўра оғир овқатни кўтарувчан бўлади.

Соғлиқни сақловчи киши ўз овқатининг асосий қисмини сабзавотлар, мевалар, ва булардан бошқа даво бўладиган овқатлардан бўлишига аҳамият бермоғи лозим.

Агар таом устига таом тикиштиришса, кўпинча у оғирлашади, пастга тушади ва ҳазм бўлмай тушиб кетади.

Оила сабоқлари

КЕЧИККАН ТАРБИЯ

Ўша пайтларда баъзи ўзбек аёллари учун ароқ ичиш энди-энди урфга айланаётган эди. Мен хикоя қилмоқчи бўлаган хонадон соҳиблари тез-тез зиёфат уюштириб турардилар. Ойладаги 12 яшарли тўнғич ўғил ҳар сафар зиёфатнинг «гули» бўларди. Отаси унга «озгина» ароқ ичириб, ўзи рубобда бир шўх куйни чалиб, ширакайф боласини ўйинга тушишга ундаганида, боланинг гандираклаб, оёқлари чалишиб ўйинга тушишни кўрган меҳмонлар ичаклари узилгудай бўлиб кулардилар, завқланардилар.

Бора-бора боланинг жигари оғриб қолгач, отанинг фавқулодда ақли кирди ва ўғлига ароқ ичиришни бас қилди. Аммо бари бир бу маънисиз зиёфатлар борган сари зоҳиран соғайиб кетган боланинг онгу шуурини заҳарлаб борарди.

Орадан йиллар ўтди. Носоғлам мухитда ўсиб келаётган ўспирин ўн бешга тўлиб-тўлмас яширинча қимор ўйнайдиган, уйга бемаҳалда маст бўлиб келади-ган одат чиқарди. Тенгқурлари билан қуюқ «базм»лардан кейинги турли безорликлари боис маҳаллада хам кўпчиликнинг кўнглини хира қилиб улгурди.

Ота ноқобил эркатойини бир неча марта кечирди, насиҳатлар қилди. Бироқ бола тийилмади. Аксинча... Энди отанинг алам билан калтаклашларини хам писанд қилмасди.

Фарзанд шу кўйи 18 ёшга тўлди. «Армия деган икки йиллик ҳаёт ўғлимни тарбиялар», деган мақсадда уни ҳарбий хизматга жўнатган ота, шу вақт ичидан тинчгина яшади. Лекин хотиржамлик узоққа чўзилмади. У аскарликдан қайтган ўғлини ишга жойлаб қўйган бўлсада, 3-4 ой ишлаган ўғил яна кўча дайди-сига айланди. Кимсан, фалончининг тўнғич ўғли! Уни яхши биладиган атрофдагилар шундай дейди: «Учар болада, учар! Истаган одамидан қарз ҳисобига ўйнайди, ўғрилиқ қилишдан қайтмайди, хоҳлаганча пул ундириб, ичади, қимор ўйнайди, ўғрилиқ қилишдан қайтмайди. Авваллари хам шундай эди. Айниди, ёмон айниди».

Фалончининг ўғли одамлардан нега бунча қарз кўтарган? Нимага ишлатган? Ҳозир унинг ўзи қарда? Ҳеч ким билмайди. Боласининг ярим қарзини тўлаган отанинг уйида сотиб пул қилиш учун «отнинг охуриям» қолмади. Қарз берганлар эса кун ора келиб, дағдаға қилишларини қўймайди; «Болангиз келдими? Пулимни топиб берса-берсин, бўлмас!».

Оғир маломатлардан ота мулзам, онанинг ҳолини айтиб ўтирмасак хам бўлар. Алҳазар! «Ҳар ким эканини ўрар» деган ҳикмат худди ушбу ота-оналарга қарата айтилгандек.

Қадимда бир ота фарзандини донишманднинг олдига олиб келиб;

— Боламини тарбиясини қачондан бошласам бўлади? — деб сўрабди.

Донишманд ундан;

— Боланг неча кўнлик бўлди? — дебди.

— Олти кўнлик бўлди, — деб жавоб берибди ота.

— Унда олти кун кечикисан, — деган экан донишманд.

Қиссадан ҳисса шуки, бола тарбиясини у туғилган кунданок бошлаш лозим экан. Фарзанд навиҳол, қаерга қайирсанг, шу ёққа эгилади. Дилбанди камолоти ота-она тарбиясининг маҳсулидир. Демак, ҳар ким фарзандига меҳрибон бўлиш билан бирга талабчан, ибрат бўлиши хам даркор. Шунда бола баркамолликка интилиб улғаяди.

Нурулла НАРЗУЛЛАЕВ.

ҚУТЛИҚЛАУ ҚИМБАТЛИ ЭЛЬМИРА ХАМ ЖУЛДЫЗ!

Сизлерди туўылган кўниңиз бенен шын жүрегимнен қутлықлайман. Сизлерге узақ өмир, өшпес бахыт тилеймен деп сўйикли Анаңыз.

Қарақалпақстан Республикасы Прокуратурасы жәмәәти Қарақалпақстан Республикасы Конституциялық бақлау комитети баслығы **Камал РЗАЕВ**тың мезгилсиз қайтыс болыўына байланыслы марҳумның шаңарағына, туўған-туўысқанларына терең қайғырыў менен кеўил айтады.

Қарақалпақстан Республикасы Прокуратурасы жәмәәти Хожели районлық суды баслығы Ермекбай Сабуровқа әкеси **ХУДАЙБЕРГЕНОВ Сабырдың** қайтыс болыўына байланыслы терең қайғырыў менен кеўил айтады.

«Адам хәм Нызам» газетасының жәмәәти усы газетаның Бас редакторының орынбасары Нарбай Төребаевқа қарындасы **Салия ТӨРЕБАЕВ**аның мезгилсиз қайтыс болыўына байланыслы терең қайғырыў менен кеўил айтады.

«Адам хәм Нызам» газетасының жәмәәти усы газетаның Бас есапшысы Алтынай Жуманиязоваға келини **МАХИДА**ның қайтыс болыўына байланыслы терең қайғырыў менен кеўил айтады.

Бас редактордың орынбасары **Нарбай ТӨРЕБАЕВ.**

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлери:

Парахат АЙТНИЯЗОВ, Жаңабай САДЫҚОВ, Азат НУРЖАНОВ, Бахмурат СЕЙТУРАТОВ, Батыр МАТМУРАТОВ, Фархад НИЗАМОВ, Қудайберген НИЯЗЫМБЕТОВ, Жаңабай ШЫЛМАНОВ, Замира ШАМУРАТОВА, Хәкимбай ХАЛИМОВ.

Мөкан жайымыз;
Инд; 742000. Нөкис қаласы
Ғәрезсизлик көшеси №44 жай.
телефон; редактор; 4—47—59.

Басыўға рухсат етилген уақты 15.00
Индекс пуқаралар ушын —321, көрханалар ушын—322.